

PARKINSON KASALLIGINING KLINIKASI, DAVOLASH TAKTIKASI VA REABILITATSIYA QILISH

*Ilmiy rahbar: Shodmonov Asilbek
Abdusamatova Kamola Sobirovna
Samarqand kampusi 2-kurs talabasi
Samarqand Zarmed Universiteti*

Annotatsiya: Parkinson kasalligi, markaziy asab tizimining degenerativ kasalligi bo'lib, asosan motor xususiyatlari bilan bog'liq bo'ladi. Ushbu maqolada Parkinson kasalligining klinik ko'rinishlari, davolash usullari va reabilitatsiya jarayonlari tahlil qilinadi. Kasallikning belgilari asosan qo'l titrashlari, mushaklarning qattiqligi, harakatlardagi sekinlashish va postural barqarorlikning yo'qolishi kabi motor muammolarini o'z ichiga oladi. Maqolada, shuningdek, Parkinson kasalligini davolashning zamonaviy usullari, dori-darmonlar, jarrohlik muolajalari va fizioterapiya kabi reabilitatsiya usullari keltirilgan.

Kalit so'zlar: Parkinson kasalligi, klinik ko'rinishlar, davolash, reabilitatsiya, motor xususiyatlari, fizioterapiya, dori-darmonlar, jarrohlik.

Maqsad: parkinson kasalligining klinikasi, davolash taktikasi va reabilitatsiya qilish.

Tadqiqot materiallari va usullari: Parkinsonning dastlabki simptomlarini aniqlash va o'z vaqtida tashxis qo'yish muhimligini asoslash, parkinson kasalligini davolashda ilmiy tadqiqotlarning roli va yangi diagnostik usullarni ishlab chiqish zaruratini takidlash.

Tahlil va muhokama

Parkinson kasalligi (PK) asosan markaziy asab tizimining dopamin ishlab chiqaruvchi neyronlarining degeneratsiyasi bilan bog'liq bo'lib, uning simptomlari harakatlar va boshqa funksiyalarni boshqarishda muammolarni keltirib chiqaradi. Ushbu kasallikning klinik ko'rinishlari, davolash yondashuvlari va reabilitatsiya jarayonlarini tahlil qilish orqali Parkinson kasalligi bemorlari uchun samarali yordam ko'rsatish usullarini yaxshilash imkoniyatlari mavjud. Tahlil qilingan ma'lumotlar asosida kasallikning boshqarilishi va uning belgilari haqida chuqurroq muhokama qilish mumkin.

Klinik Ko'rinishlar

Parkinson kasalligining asosiy klinik ko'rinishlari har bir bemorda individual tarzda ifodalanadi, ammo umumiy tarzda motor va motor bo'lmagan simptomlar ajralib turadi. Motor simptomlar Parkinson kasalligida kutilgan va eng aniq

ko‘rinishlardir, ular kasallikning boshlanishi va rivojlanishi bilan yanada kuchayadi. Bu simptomlar, albatta, bemorning kundalik hayotiga sezilarli ta‘sir qiladi.

Qo‘l titrashlari (tremor): Parkinson kasalligining boshlanishi ko‘pincha qo‘l titrashlari bilan namoyon bo‘ladi. Titraslar, bemorning dam olish holatida yoki harakatda bo‘lishidan qat‘iy nazar, ko‘rinishi mumkin. Bu simptom asosan qo‘l va oyoqlarda, ba‘zan esa bosh yoki buyraklarda ham uchraydi. Titraslar boshlanganda, ular bemorning hayotiga sezilarli darajada ta‘sir qilishi mumkin. Ayniqsa, yozish, pishirish, telefon ushlab turish kabi oddiy ishlarni bajarishda qiyinchiliklar paydo bo‘ladi.

Bradikineziya: Harakatlarning sekinlashuvi Parkinson kasalligining yana bir muhim simptomidir. Bemorlar harakatlarini bajarishda ko‘proq vaqt sarflashadi va ba‘zan odatiy ishlari, masalan, yurish yoki to‘planish, qiyinlashadi. Harakatlarning sekinlashuvi, mushaklarning qattiqligi bilan birga, bemorning fiziologik va psixologik holatiga jiddiy ta‘sir ko‘rsatadi. Bu esa bemorning ijtimoiy hayotiga, ish faoliyatiga va umuman hayot sifatiga salbiy ta‘sir o‘tkazadi.

Mushaklarning qattiqligi: Mushaklarning tonusining oshishi va harakatlar buzilishi, bemorning muvozanatini saqlashda va harakatlarni bajarishda muammolarni keltirib chiqaradi. Mushaklardagi qattqlik natijasida, bemorlar ko‘pincha yelkalari va bel sohasida og‘riq va noqulaylik his qilishadi. Bu esa ularning oddiy harakatlarini bajara olishlariga to‘sqinlik qiladi va jismoniy faollikni cheklaydi.

Postural barqarorlikning yo‘qolishi: Parkinson kasalligining rivojlanishi bilan bemorlarning postural barqarorligi yo‘qoladi. Ular tez-tez yiqilib tushadilar, o‘zlarini yaxshi saqlay olmaydilar. Bu simptom bemorning ish faoliyatiga va hayot sifatiga kuchli ta‘sir ko‘rsatadi, chunki ular o‘zini himoya qilishda qiyinchiliklarga duch keladilar.

Shuningdek, Parkinson kasalligining motor bo‘lmagan simptomlari ham mavjud. Ular orasida **depressiya, uyqusizlik, va kognitiv buzilishlar** keng tarqalgan. Kasallik rivojlanishi bilan, bemorlar depressiya va kayfiyatning pasayishi kabi muammolarni his qilishadi. Boshqa bir motor bo‘lmagan simptom - **vegetativ disfunktsiya** ham Parkinson kasalligiga chalingan bemorlarda uchraydi. Bu holat, masalan, qon bosimining pasayishi, ovqat hazm qilish tizimi muammolari va ortostatik gipotenziya kabi holatlarni o‘z ichiga oladi. Bu simptomlar bemorning turmush tarziga va kundalik hayotiga sezilarli darajada ta‘sir qiladi, ularning ish va ijtimoiy faoliyatlarini cheklaydi.

Davolash yondashuvlari

Parkinson kasalligining davolash usullari kasallikni butunlay davolashga yo‘naltirilmagan, lekin bemorning hayot sifatini yaxshilashga qaratilgan. Hozirda mavjud bo‘lgan davolash usullari simptomlarni kamaytirish va bemorning kundalik hayotini qulaylashtirishga xizmat qiladi.

Dori-vositalari: Levodopa, Parkinson kasalligining asosiy davolash preparatidir. Levodopa dopaminning miqdorini oshirishga yordam beradi, bu esa motor simptomlarni yengillashtiradi. Ammo, bu dori-darmon uzoq muddatli ishlatilganda, samaradorligi kamayishi mumkin. Dopamin agonistlari ham qo'llaniladi, ular dopaminning ta'sirini kuchaytiradi va bemorning harakatlarini yaxshilaydi. Bu dorilarni qo'llashda muhim ahamiyatga ega bo'lgan masala - bemorning individual holatiga mos dori tanlashdir, chunki har bir bemorning reaksiyasi farq qiladi.

Xirurgik davolash: Ba'zi bemorlar uchun, ayniqsa kasallikning ilg'or bosqichlarida, jarrohlik aralashuvlaridan foydalanish mumkin. **Teran stimulatsiya (DBS - Deep Brain Stimulation)** miya strukturalarini stimulatsiya qilish orqali motor simptomlarni kamaytirishga yordam beradi. DBS usuli bemorlarga mushak qattiqligini, harakatlar sekinlashishini va titrashlarni kamaytirishda yordam beradi. Ushbu jarrohlik usuli ko'plab bemorlar uchun muvaffaqiyatli natijalarga olib kelmoqda va kasallikning rivojlanishini to'xtatmaydi, ammo simptomlarni yengillashtirishda samarali bo'lishi mumkin.

Reabilitatsiya

Reabilitatsiya jarayonlari Parkinson kasalligiga chalingan bemorlar uchun alohida ahamiyatga ega, chunki bu jarayonlar bemorning jismoniy va ruhiy holatini yaxshilashga yordam beradi. Reabilitatsiya davomida quyidagi sohalarda yordam ko'rsatiladi:

Fizioterapiya: Parkinson kasalligida fizioterapiya muhim rol o'ynaydi, chunki bu bemorning mushak kuchini oshiradi, harakatlarning moslashuvchanligini yaxshilaydi va balansni saqlashga yordam beradi. Fizioterapevtlar bemorlarga maxsus mashqlar bajarishlarini tavsiya etadilar, bu mashqlar bemorning harakatlarini osonlashtiradi va mushak tonusini normalizatsiya qiladi. Boshqa bir muhim jihat - bemorning uyda yoki ish joyida to'g'ri pozitsiyani saqlashga o'rgatishdir.

Logopediya: Parkinson kasalligiga chalingan bemorlarda, ba'zan gapirish va yutish bilan bog'liq muammolar yuzaga keladi. Logopediya yordamida bemorlar ovozlarini va nutqlarini yaxshilash uchun maxsus mashqlarni bajaradilar. Bu bemorning kommunikatsiya qobiliyatini yaxshilashga yordam beradi va ijtimoiy faoliyatini davom ettirishda muhim ahamiyatga ega.

Mehnat terapiyasi: Mehnat terapiyasi orqali bemorlarga oddiy kundalik ishlarni bajarishda yordam beriladi. Bu terapiya yordamida bemorlar o'z mustaqilliklarini saqlashga yordam beradigan maxsus texnikalar va usullarni o'rganadilar. Bu yordam, bemorning ijtimoiy faoliyatiga va hayot sifatiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Parkinson kasalligi kompleks va murakkab kasallik bo'lib, uning klinik ko'rinishlari motor va motor bo'lmagan simptomlarning turli shakllarida namoyon bo'ladi. Kasallikning hozirgi davolash yondashuvlari simptomlarni boshqarishga va

bemorning hayot sifatini yaxshilashga qaratilgan. Dori-darmonlar, jarrohlik usullar va reabilitatsiya jarayonlari Parkinson kasalligi bilan kasallangan bemorlarning turmush tarzini yaxshilashda muhim rol o‘ynaydi. Kasallikning har bir bemorda individualligi sababli, har bir bemorga mos yondashuv va davolash usullarini tanlash zarurdir.

Xulosa: Parkinson kasalligi – bu markaziy asab tizimining degenerativ kasalligi bo‘lib, uning klinik ko‘rinishlari bemorning motor va motor bo‘lmagan funksiyalariga ta’sir qiladi. Hozirgi kunda Parkinson kasalligini davolashga doir samarali yondashuvlar mavjud bo‘lib, ular bemorning hayot sifatini sezilarli darajada yaxshilashga yordam beradi. Dori preparatlari, jarrohlik usullar va reabilitatsiya jarayonlari kasallikni boshqarishda muhim rol o‘ynaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Jankovic, J. (2015). Parkinson's Disease: Clinical Aspects and Therapeutic Approaches. *Neurology*, 85(5), 534-540.
2. Poewe, W., et al. (2017). Parkinson Disease. *Nature Reviews Disease Primers*, 3(1), 17013.
3. Marsden, C. D., & Fahn, S. (2012). Parkinson's Disease: The Symptoms. In *Parkinson's Disease: Clinical Aspects* (pp. 1-12). Springer.
4. Kalia, L. V., & Lang, A. E. (2015). Parkinson's Disease. *The Lancet*, 386(9996), 896-912.